

16-20 YAŞ GRUBU ERGENLERDE AİLE İŞLEVLERİ VE KİŞİLERARASI İLİŞKİ TARZININ İNCELENMESİ: BİR ÜNİVERSİTE ÖRNEKLEMİ

INVESTIGATION OF THE INTERPERSONAL RELATIONSHIP STYLES AND FAMILY FUNCTIONS IN 16-20 YEARS OLD ADOLESCENTS: A UNIVERSITY SAMPLE

Semra KARACA Gül¹ Ünsal BARLAS¹ Nevin ONAN¹ Yüksel Can ÖZ¹

¹Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

Yazışma Adresi:

Nevin Onan
Dr Tıbbiye Cd.
Haydarpaşa/Üsküdar/İstanbul/Türkiye

Eposta: nevingonce@gmail.com

Kabul Tarihi: 05 Eylül 2013

Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi

ISSN: 2146-9601

e-ISSN: 2147-2238

bsbd@balikesir.edu.tr

www.bau-sbdergisi.com

ÖZET

AMAÇ: Bu çalışmanın amacı ergenlerin aile işlevleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkileri incelemek ve sosyodemografik özelliklerinin etkisini değerlendirmektir.

YÖNTEMLER: Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı olan bu çalışma bir kamu üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesi birinci sınıfında öğrenim gören 296 ergen ile gerçekleştirildi. Veriler Bilgi Formu, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KİÖ) kullanılarak toplandı. Veriler tanımlayıcı istatistiksel analizler, pearson korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon analizi, Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi ile değerlendirildi.

BULGULAR: Ergenler ADÖ'nin alt boyutlarından en düşük puanı problem çözme (2.03±0.59); en yüksek puanı davranış kontrolü (3.08±0.32) ve gereken ilgiyi gösterme (3.17±0.47)'den almıştır. KİÖ'den aldıkları besleyici ilişki tarzı puan ortalaması 33.08±6.27 ve ketleyici ilişki tarzı puan ortalaması 10.07±5.14'tür. Cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu ve ailenin gelir düzeyinin aile işlevselliği algısını ve ilişki tarzını etkilediği saptandı. Aile işlevleri ölçeğinin tüm alt boyutları ile besleyen ilişki tarzı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif (r değerleri -0.29 ile -0.62 arasında), ketleyen ilişki tarzı arasında anlamlı pozitif ilişkiler (r değerleri 0.24 ile 0.55 arasında) saptandı. Araştırma sonuçları aile işlevselliğinin ergenlerin kişilerarası ilişki tarzlarını anlamlı düzeyde açıkladığını gösterdi.

SONUÇ: Aile işlevselliğinin artırılması ergenlerin kişilerarası ilişkilerini güçlendirmesine, açık ve saygılı ilişkiler kurmasına katkı sağlayabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Aile işlevleri, kişilerarası ilişki tarzları

SUMMARY

OBJECTIVE: The aim of this study was to investigate the relationship between adolescents' interpersonal styles and family functions and to evaluate the impact of socio-demographic characteristics.

METHODS: This descriptive and correlational study was performed with 296 adolescents who studying in the first grade of a public university's faculty of health sciences. Data were collected by Information Form, the Family Assessment Device (FAD), and Interpersonal Relationship Scale (IRC). Data were evaluated using percentages and frequencies, Pearson correlation and multiple linear regression analysis, Mann-Whitney U test and Kruskal wallis test.

RESULTS: The mean score of the Affective Involvement subscale of FAD (3.17±0.47) was the highest, while the mean score of the Problem-Solving subscale of FAD (2.03±0.59) was lowest. The mean score of nurturing interpersonal relationship style was 33.08 ± 6.27 and mean score of inhibitory style was 7.10 ± 5.14. It was found that gender, parents' education and family income level influenced the perception of family functioning and relation styles. A negative correlation was found between the subscales of FAD and the feeding relation styles (r values between -0.29 and -0.62) and a positive correlation was found between the subscales of FAD and the poisonous relation styles (r values between 0.24 and 0.55) in the correlation analysis. Study results shows that the perception of family functioning is one of predictors of interpersonal relationship styles.

CONCLUSION: Improving family functioning can be contribute to strengthen interpersonal relationships, in order to help establish an open and respectful relationships for adolescents

Key words: Family functioning, Interpersonal relationship styles.

GİRİŞ

Aile işlevselliği ergenin ailesini nasıl algıladığı ile ilgilidir¹ ve ergenin psikososyal gelişimini etkileyebilir^{2,3}. McMaster Modeline göre aile işlevleri aile üyelerinin her birinin diğerini etkilediği altı boyuttan oluşur. *Problem çözme*; ailenin etkili bir şekilde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisidir. *İletişim*; ailenin iletişimsel özelliklerini, üyelerin mesajlarının açıklığını içerir. *Roller*; ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıpları olmakla birlikte görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımına ve bunlara ilişkin sorumluluklara odaklanır. *Duygusal tepki verebilme*; aile üyelerinin her türlü uyaran karşısında en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelir. *Gereken ilgiyi gösterme*; aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi değerlendirir. *Davranış kontrolü*; ailenin üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir^{1,4-9}.

Anne ve babanın aile içerisinde kurdukları iletişim biçimlerine göre ailenin diğer üyeleri, ebeveynleri model alarak sosyal yaşamda kendi kişilerarası ilişki tarzlarını oluştururlar¹⁰⁻¹². İlişki tarzının içeriğini oluşturan iletişim; bireyin kendisini, başkalarını ve dış dünyayı algılama tarzı ile yakından ilişkilidir. Bunun yanında, ergenin çevresindeki iletişim tarzları da önemli bir referanstır¹³. Ergen, ailesi dışındaki çevreden edindiği yaşantıları, anne ve babasının aracılığıyla değerlendirerek süzgeçten geçirir⁸. Bu nedenle aile işlevselliği ve ergenin aile işlevlerini algılayışı kişilerarası ilişki tarzını etkileyebilir.

Şahin ve ark.¹⁴ (1994) tarafından kişilerarası ilişkileri değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada ilişki tarzları açık, saygılı, benmerkezci, küçümseyici tarzlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Açık ilişki tarzı; kişinin duygu ve düşüncelerini açık bir biçimde ortaya koyması, saygılı ilişki tarzı; kendisinin ve diğerlerinin haklarına ve düşüncelerine saygı gösterebilme, benmerkezci tarz; kişinin kendi istek ve düşüncelerine etrafındakilerin uyum gösterme beklentilerini ve küçümseyici tarz ise diğerini değersizleştirme çabalarını kapsar. Açık ve saygılı ilişkiler birlikte besleyici ilişki tarzını oluştururken, benmerkezci ve küçümseyici tarz ketleyici ilişki tarzını oluşturur.

Ülkemizde aile yapısı çekirdek aileye doğru değişmekle birlikte, aile geleneksel değerlere bağlılığını, akrabalarla sürdürülen yakın ilişkilerini devam ettirmektedir. Türk toplumunda ergenden ebeveyne bağlılık ve saygı beklenir¹⁷⁻¹⁹. Kolektif toplumlardan biri olan Türk toplumunda

bireyselleşmekten ziyade topluma ve onun en küçük birimi olan aileye aidiyet önemlidir. Kolektif kültürde aile ergeni sosyalleştirirken bireyci toplumlara oranla sosyal normlara daha sıkı bağlılık gösterir^{15,20}. Bu açıardan bakıldığında Türk ailesi ve toplumunun yapısal ve kültürel özelliklerinin ergenin kişilerarası ilişki tarzını da etkileyebileceği düşünülebilir.

Konu ile ilgili literatüre bakıldığında aile işlevleri ve kişilerarası ilişki tarzlarını birlikte ele alan çalışmalara rastlanmamıştır. Ergenlerde aile işlevleri ile ilgili yapılmış çalışmalar giderek artmakla birlikte^{1,4-7,21} kişilerarası ilişki tarzı çalışmaları daha çok depresyon gibi ruhsal sorunlarla ve ergenin iyilik hali ile ilişkilendirilmiştir¹⁰⁻¹².

Tüm bu bilgiler ışığı altında bu çalışma; ergenlerin aile işlevleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkileri incelemeyi, ergenlerin sosyodemografik özelliklerinin aile işlevleri ve kişilerarası ilişki tarzları üzerine etkisini değerlendirmeyi amaçlamıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı olan bu çalışmanın evrenini bir kamu üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesi birinci sınıfında öğrenim gören 16-20 yaş grubunda 303 ergen oluşturdu. Çalışmaya ailede fiziksel ya da psikiyatrik bir hastalığı olmayan (aile işlevlerini etkileyebileceği için), Türkçe bilen, iletişimsel bir engeli olmayan öğrenciler alındı. Çalışmaya katılmayı kabul eden 296 öğrenci örnekleme oluşturdu (Katılım %97.6).

Çalışma öncesinde ilgili kurumdan resmi izin ve öğrencilerden sözlü katılım onayı alındı. Veriler Bilgi Formu, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KİÖ) kullanılarak toplandı. *Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)*, McMaster Aile İşlevleri Modelinin (McMaster Model of Family Functioning) klinik olarak aileler üzerine uygulanması ile elde edilmiştir. Türkiye için geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Bulut⁵ (1990) tarafından yapılan ADÖ likert tipi kendini değerlendirme ölçeğidir ve ergenin aile işlevlerini algılayışını belirler. Ölçek aile işlevselliğini genel olarak (GAİ; 12 madde; cronbach $\alpha=0.091$) ve problem çözme (PÇ; 6 madde; cronbach $\alpha= 0.87$), iletişim (İL; 9 madde; cronbach $\alpha= 0.89$), roller (Rİ; 11 madde; cronbach $\alpha= 0.73$), duygusal tepki verebilme (DTV; 6 madde; cronbach $\alpha= 0.70$), gereken ilgiyi gösterme (GİG; 7 madde; cronbach $\alpha= 0.79$) ve davranış kontrolü (DK; 9 madde; cronbach $\alpha=0.86$) alanlarındaki işlevlerle değerlendirir.

Ölçeğin herhangi bir boyutundan alınan puan ortalamasının 2.0 ve üzerinde olması sağlıksızlığı belirtir ve ailenin o işlevinin sağlıksız olduğunu gösterir⁵. *Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KİÖ)*; Şahin ve ark.²² (1994) tarafından kişilerarası ilişkileri ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. KİÖ, açık ilişki (Aİ; 8 madde; cronbach $\alpha=0.77$), saygılı ilişki (Sİ; 8 madde; cronbach $\alpha=0.75$), benmerkezci ilişki (BMİ; 5 madde; cronbach $\alpha=0.68$) ve küçümseyici ilişki (Kİ; 10 madde; cronbach $\alpha=0.74$) tarzı olmak üzere dört alt boyuttan oluşur. Bu alt boyutlardan açık ve saygılı ilişki “besleyici ilişki tarzını” (BİT; 16 madde; cronbach $\alpha=0.82$); benmerkezci ve küçümseyici ilişki ise “ketleyici ilişki tarzını” (KİT; 15 madde; cronbach $\alpha=0.81$) oluşturur. Likert tipi ölçekten alınan yüksek puanlar o boyuttaki kişilerarası ilişki tarzını işaret eder.

Çalışmada SPSS programı kullanılarak ergenlerin sosyodemografik verileri yüzdelik, ortalama, standart sapma gibi tanımlayıcı istatistiksel analizler ile değerlendirildi. Veriler normal dağılıma uygunluğu açısından değerlendirildi ve yaş, ADÖ ve KİÖ puanlarının normal dağılıma uygunluk gösterdiği belirlendi. Çalışmada aile işlevleri ve kişilerarası ilişki tarzları pearson korelasyon analizi ve çoklu doğrusal regresyon analizi ile değerlendirildi. Ergenlerin cinsiyetleri ile aile işlevleri ve kişilerarası ilişkilerden alınan puanlar Mann-Whitney U testi, ergenlerin anne-babalarının eğitim durumu ve gelir durumlarını algılayışları ile aile işlevleri ve kişilerarası ilişkilerden alınan puanlar Kruskal wallis testi ile değerlendirildi. İleri analizler için Bonferroni Düzeltmesi ile Mann-Whitney U testi kullanıldı.

BULGULAR

Tablo 1’de öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 18.29±1.29’tur ve %79.1’i kız, %37.2’si yurtda yaşamakta, %74.9’u iki ila dört kardeş, %78.4’ü çekirdek aile, %20.3’ü geniş aile üyesidir. Ergenlerin annelerinin %51’i, babalarının %35.1’i ilkokul mezunu olup %39.5’i ailelerinin gelir durumunun yeterli olduğunu belirtmiştir (Tablo 1).

Ergenler ADÖ’nin alt boyutlarından en düşük puanı problem çözme (2.03±0.59); en yüksek puanı davranış kontrolü (3.08±0.32) ve gereken ilgiyi gösterme (3.17±0.47) alt boyutlarından almışlardır. Bulgular aile işlevlerinin tümünün sağlıksız, davranış kontrolü ve gereken ilgiyi göstermenin ise en sağlıksız işlevler olduğunu göstermektedir (Tablo 2).

Ergenlerin KİÖ’den aldıkları besleyici ilişki tarzı puan ortalaması 33.08±6.27 ve ketleyici ilişki tarzı puan ortalaması 10.07±5.14’tür. Besleyici ilişki tarzı boyutundan alınabilecek en yüksek puan 48, ketleyici ilişki tarzı boyutundan alınabilecek en yüksek puan ise 45’tir. Bulguya göre ergenler genel olarak besleyici kişilerarası ilişki tarzına sahiptir (Tablo 2).

Sosyo-demografik açıdan incelendiğinde cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu ve ailenin gelir durumuna göre ergenlerin algıladığı aile işlevselliği ve kişilerarası ilişkiler tarzında anlamlılık belirlenmişken; kardeş sayısı, aile yapısı ve ergenin üniversite eğitimi alırken yaşadığı yer ile anlamlılık saptanmamıştır.

Cinsiyete göre roller ($Z=2.79$; $p=0.005$), davranış kontrolü ($Z=2.39$; $p=0.01$) ve genel işlevler ($Z=2.42$; $p=0.01$) açısından kız ergenler ile erkek ergenler arasında anlamlı farklılık bulundu. Kız ergenlerin aile işlevlerini erkeklere göre daha olumsuz algıladığı belirlendi. Kişilerarası ilişki tarzları açısından kız ve erkek ergenler arasında anlamlı farklılık olduğu ($Z=2.41$; $p=0.01$) ve erkek ergenlerin daha çok besleyici ilişki tarzına sahip oldukları belirlendi (kız ergen 29.06±5.28, erkek ergen 32.16±5.25).

Annenin eğitim durumuna göre; ailenin roller ve iletişim işlevlerinde anlamlı farklılık bulunurken ($X^2=13.56$; $p=0.021$); kişilerarası ilişki tarzları açısından anlamlı farklılık bulunmadı. Okur-yazar olmayanlar ile lise mezunu olanlar arasında aile işlevlerinden roller ($p=0.008$) ve iletişim işlevlerinde ($p=0.007$) anlamlı farklılık bulundu (Bonferroni Düzeltmesi ile Mann-Whitney U testi anlamlılık düzeyi 0.05/6=0.0083). Annesi okur-yazar olmayan ergenlerin annesi lise mezunu olan ergenlere oranla ailenin roller ve iletişim işlevlerini daha sağlıksız olarak algıladığı belirlendi. Babanın eğitim durumuna göre; ailenin roller ($X^2=18.50$; $p=0.002$) işlevlerinde anlamlı farklılık bulunurken; kişilerarası ilişki tarzları açısından anlamlı farklılık bulunmadı. Babası okur-yazar olmayan ergenlerin, babası lise ($p=0.002$) ve üniversite ($p=0.000$) mezunu olan ergenlere oranla ailenin roller işlevini daha sağlıksız olarak algıladığı bulundu (Bonferroni Düzeltmesi ile Mann-Whitney U testi anlamlılık düzeyi 0.05/6=0.0083).

Ailenin gelir durumuna göre; ailenin problem çözme ($X^2=13.45$; $p=0.001$), roller ($X^2=30.15$; $p=0.000$) ve gereken ilgiyi gösterme ($X^2=10.02$; $p=0.007$) işlevlerinde anlamlı farklılık bulundu. Gelir durumunu yeterli olarak algılayan ergenler yetersiz olarak algılayan ergenlere

oranla ailenin problem çözme ($p=0.001$), roller ($p=0.000$) ve gereken ilgiyi gösterme ($p=0.002$) işlevleri daha sağlıklı olarak algılanmaktadır. Ailenin gelir durumuna göre; kişilerarası ilişki tarzlarından saygılı ($X^2=8.13$; $p=0.017$) ve küçümseyici ($X^2=13.21$; $p=0.001$) ilişki tarzlarında anlamlı farklılık belirlendi. Gelir durumunu yeterli olarak algılayanlar yetersiz olarak algılayanlara göre daha çok saygılı ($p=0.004$) ve daha az küçümseyici ($p=0.000$) ilişki tarzına sahiptir (Bonferroni Düzeltmesi ile Mann-Whitney U testi anlamlılık düzeyi $0.05/3=0.0167$).

Aile işlevleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiler incelendiğinde aile işlevleri ölçeğinin tüm alt boyutları ile saygılı ve açık ilişki tarzının oluşturduğu besleyen ilişki tarzı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif (r değerleri -0.29 ile -0.62 arasında ve $p<0.05$), benmerkezci ve küçümseyici ilişki tarzlarının oluşturduğu ketleyen ilişki tarzı arasında anlamlı pozitif ilişkiler (r değerleri 0.24 ile 0.55 arasında ve $p<0.05$) saptandı (Tablo 3). Araştırmada genel aile işlevselliğinin ergenlerin kişilerarası ilişki tarzlarını anlamlı düzeyde açıkladığı belirlendi (Tablo 4). Aile işlevlerinin ergenlerin açık ilişki tarzınının %10.7'sini ($R=-0.32$; $R^2=0.107$; $F=4.92$; $p=0.013$); saygılı ilişki tarzınının %0.8'ini ($R=-0.29$; $R^2=0.088$; $F=3.98$; $p=0.049$); benmerkezci ilişki tarzınının %10.2'sini ($R=-0.32$; $R^2=0.102$; $F=4.69$; $p=0.018$); küçümseyen ilişki tarzınının %10.6'sını ($R=0.33$; $R^2=0.106$; $F=4.91$; $p=0.014$); besleyici ilişki tarzınının %11.6'sını ($R=-0.34$; $R^2=.116$; $F=5.39$; $p=0.012$) ve ketleyici ilişki tarzınının %12.6'sını ($R=-0.36$; $R^2=0.126$; $F=5.91$; $p=0.011$) açıkladığı bulundu.

TARTIŞMA

Kişilerarası ilişki tarzı ergenin hem sosyal yaşamına hem de özel yaşamına yön vermesi ve doyumlu ilişkiler kurması bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmada; geç ergenlik döneminde aile işlevleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiler incelenmiş ve sosyodemografik değişkenlerin aile işlevleri ve kişilerarası ilişki tarzları üzerine etkisi değerlendirilmiştir.

Çalışmada ergenlerin aile işlevlerini genel olarak sağlıklı algıladıkları, en sağlıklı aile işlevlerininse davranış kontrolü ve gereken ilgiyi gösterme olduğu bulundu. Kalyancıoğlu ve Kutlu¹'nin yaptığı çalışmada 13-18 yaş grubu ergenlerin ailenin gereken ilgiyi gösterme işlevini, Dil ve Bulantekin²³'in (2011) yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin davranış kontrolü ve gereken ilgiyi

gösterme işlevlerini sağlıklı olarak algılandığı bulunmuştur.

Tablo1. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	234	79.1
	Erkek	62	20.9
Anne Eğitim Durumu	Okur Yazar Değil	24	8.1
	Okur Yazar	42	14.2
	İlkokul	151	51.0
	Ortaokul	38	12.8
	Lise	29	9.8
Baba Eğitim Durumu	Üniversite	12	4.1
	Okur Yazar Değil	9	3.0
	Okur Yazar	22	7.4
Gelir Durumu	İlkokul	104	35.1
	Ortaokul	40	13.5
	Lise	79	26.7
	Üniversite	42	14.2
Aile Tipi	Yeterli	117	39.5
	Kısmen Yeterli	152	51.4
Kardeş Sayısı	Yetersiz	27	9.1
	Çekirdek	232	78.4
	Geniş	60	20.3
Barınma yeri	Parçalanmış	4	1.4
	Tek Çocuk	11	3.7
	2-4 kardeş	231	74.9
Barınma yeri	5 ve üzeri	54	21.4
	Aile ile	86	29.1
	Yurtta	110	37.2
	Arkadaşları ile evde	66	22.3
Barınma yeri	Akraba yanında	33	11.1
	Yalnız	1	0.3

13-15 yaş grubu ergenlerle yapılan başka bir çalışmada da gereken ilgiyi göstermenin en sağlıklı algılanan aile işlevi olduğu bulunmuştur²⁴. Çalışma bulguları toplumumuzda ergenlerin ailelerinden beklediği ilginin aileler tarafından yeterince karşılanmadığını, bunun duygu ifade etmek ve ilişkiler konusundaki geleneksel tutumlarla ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Lise öğrencilerinde yaptığı çalışmada Şimşek²⁵ (2005), aile işlevlerinin sağlıklı algılanmasının intihar düşüncesi ve girişimi ile ilişkili bir faktör olduğunu bildirmiştir. Bu sonuçlar aile işlevlerinin ergenlik döneminde psikososyal gelişim ve ruh sağlığının korunması açısından önemini göstermektedir.

Tablo2. Ergenlerin Aile İşlevleri Ve Kişilerarası İlişki Tarzı Puan Ortalamalarının Dağılımı

Ölçekler	Ortalama	Standart sapma
Aile İşlevleri		
Problem çözme	2.03	.59
İletişim	2.59	.34
Roller	2.89	.33
Duygusal tepki verebilme	2.86	.34
Gereken ilgiyi gösterme	3.08	.47
Davranış kontrolü	3.08	.32
Genel işlevler	2.72	.26
Kişilerarası İlişki Tarzı		
Besleyici	33.08	6.27
Açık	16.14	3.70
Saygılı	16.93	3.26
Ketleyici	10.07	5.14
Ben merkezci	4.72	2.10
Küçümseyici	5.34	2.75

Tablo 3. Aile İşlevleri ile Kişilerarası İlişki Tarzları Arasındaki İlişkiler

	Aİ	Sİ	BMI	Kİ	BİT	KİT
PÇ	r= -0.56* p= 0.018	r= -0.61** p= 0.001	r= 0.27* p= 0.040	r= 0.31* p= 0.035	r= -0.29* p= 0.035	r= 0.25* p= 0.038
İL	r= -0.54* p= 0.020	r= -0.62** p= 0.001	r= 0.26* p= 0.041	r= 0.55* p= 0.025	r= -0.49* p= 0.029	r= 0.24* p= 0.038
Rİ	r= -0.41* p= 0.020	r= -0.57* p= 0.015	r= 0.32* p= 0.035	r= 0.51* p= 0.025	r= -0.58* p= 0.025	r= 0.27* p= 0.038
DTV	r= -0.57* p= 0.018	r= -0.49* p= 0.019	r= 0.38* p= 0.038	r= 0.29* p= 0.030	r= -0.61** p= 0.001	r= 0.28* p= 0.038
GİG	r= -0.58* p= 0.018	r= -0.41* p= 0.018	r= 0.45* p= 0.030	r= 0.31* p= 0.032	r= -0.53* p= 0.018	r= 0.30* p= 0.029
DK	r= -0.29* p= 0.041	r= -0.39* p= 0.023	r= 0.48* p= 0.025	r= 0.34* p= 0.029	r= -0.55* p= 0.017	r= 0.31* p= 0.029
GAİ	r= -0.32* p= 0.021	r= -0.29* p= 0.028	r= 0.32* p= 0.035	r= 0.33* p= 0.029	r= -0.34* p= 0.029	r= 0.36* p= 0.030

PÇ=problem çözme; İL= iletişim; Rİ=roller; DTV= duygusal tepki verebilme; GİG= gereken ilgiyi gösterme; DK= davranış kontrolü; GAİ=Genel aile işlevleri; Aİ= açık ilişki, Sİ= saygılı ilişki; BMI= benmerkezci ilişki; Kİ= küçümseyici ilişki; BİT= besleyici ilişki; KİT= ketleyici ilişki; r= Pearsonkorelasyon; *p<0.05 ve **p<0.01.

Tablo 4. Aile İşlevlerinin Ergenlerin Kişilerarası İlişki Tarzlarını Açıklama Düzeyi

Bağımsız Değişken/ ADÖ	Bağımlı Değişken / KİÖ	R	R ²	F	B	Standart hata	β	t	p
Genel işlevler	Açık	-0.32	.107	4.92	1.627	1.21	0.259	2.48	0.013
	Saygılı	-0.29	.088	3.98	1.182	0.96	0.206	1.94	0.049
	Benmerkezci	0.32	.102	4.69	1.275	0.98	0.183	2.38	0.018
	Küçümseyen	0.33	.106	4.91	2.177	1.22	0.192	2.68	0.014
	Besleyen	-0.34	.116	5.39	1.787	1.37	0.260	2.51	0.012
	Ketleyen	0.36	.126	5.91	2.135	1.82	0.213	2.25	0.011

Cinsiyete göre kız ergenlerin roller, davranış kontrolü ve genel işlevleri erkek ergenlere göre daha olumsuz algılandığı belirlendi. Bu sonucun toplumumuzda kadın ve erkek cinsiyet rollerine dayanan farklı tutumlarla ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Bowles²⁶ (2009) toplumsal cinsiyet rollerinin ve kültürel özelliklerin davranış yapısı ve etkileşim biçimini belirleyerek iletişim tarzlarını da etkileyebileceğini bildirmiştir. Literatürde bireyci ve kolektif kültürlerde kadın/erkek cinsiyet rollerinin farklı olduğu ve kişilerarası iletişimin de kültürel yapıdan etkilendiği belirtilmektedir^{20,26}. Verlaan ve Schwartzman²⁷ (2002) çocuğun cinsiyetinin anne-babanın ebeveynlik tutumlarını ve dolayısıyla da aile işlevselliğini etkileyebileceğini belirtmiştir.

Araştırmada geç ergenlik dönemindeki ergenlerin genel olarak besleyici kişilerarası ilişki tarzına sahip oldukları belirlendi. Cinsiyete göre kişilerarası ilişki tarzları açısından kız ve erkek ergenler arasında anlamlı farklılık olduğu ve erkek ergenlerin daha çok besleyici ilişki tarzına sahip oldukları belirlendi. Çalışmamızın aksine Tümkiye ve ark.¹²'nin çalışmasında, kızlarda besleyici, erkeklerde ise ketleyici ilişki tarzının daha fazla olduğu bildirilmiştir. Erözkan^{13,28} üniversite öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada; kızların erkeklere oranla daha çok duyarlı ve daha dışadönük ilişki tarzlarına sahip olduğunu saptamışken, lise öğrencileri ile yaptığı başka bir çalışmada cinsiyet ile kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı ilişkiler belirlememiştir. Bu çalışmalardaki farklı sonuçlar, cinsiyete göre kişilerarası ilişki tarzlarının genellemesinde güçlülere işaret etmektedir ve bu nedenle ergenlerde cinsiyetle kişilerarası ilişki tarzı arasındaki ilişkileri karşılaştırarak inceleyen daha çok araştırma yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Annenin eğitim durumuna göre; ailenin roller ve iletişim işlevlerinde anlamlı farklılık olduğu, annesi okur-yazar olmayan ergenlerin annesi lise mezunu olan ergenlere oranla ailenin roller ve iletişim işlevlerini daha sağlıklı olarak algılandığı belirlendi. Benzer olarak babanın eğitim durumuna göre; ailenin roller işlevlerinde anlamlı farklılık bulunduğu, babası okur-yazar olmayan ergenlerin, babası lise ve üniversite mezunu olan ergenlere oranla ailenin roller işlevini daha sağlıklı olarak algılandığı bulundu. Ebeveyn eğitim durumunun kişilerarası ilişki tarzlarını etkilemediği belirlendi. Yapılan bir çalışmada annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklar tarafından aile ilişkilerinin daha sağlıklı algılandığı belirtilmiştir²⁹. Ana-

babanın eğitim düzeyinin ebeveyn tutumlarını ve dolayısıyla aile işlevlerini etkileyebileceği düşünülebilir. Çalışmada, gelir durumunu yetersiz olarak tanımlayan öğrencilere oranla yeterli olarak tanımlayan öğrenciler problem çözme, roller ve gereken ilgiyi gösterme işlevlerini daha sağlıklı olarak algılamaktadır. Çalışma sonuçları ailelerin gelir düzeyinin aile işlevlerini etkileyebileceğini göstermesi açısından anlamlıdır. Gelir düzeyinin yetersiz olmasının aile yaşamında birçok sıkıntıya yol açabileceği ve ailenin işlevlerini olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

Ailenin gelir durumuna göre; kişilerarası ilişki tarzlarından saygılı ve küçümseyici ilişki tarzlarında anlamlı farklılık olduğu; gelir durumunu yeterli olarak algılayanların yetersiz olarak algılayanlara göre daha çok saygılı ve daha az küçümseyici ilişki tarzına sahip oldukları belirlendi. Özatça³⁰'dan alıntılındığına göre; Ökte'nin çalışmasında gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının daha az dışadönük ilişki tarzlarına sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuçlar ailenin gelir düzeyinin ergenlerin kişilerarası ilişkilerini etkileyebileceğini göstermektedir.

Literatürde işlevsel/sağlıklı ailede bireylerin kendilerini daha iyi ifade ettikleri, açık bir iletişim kurdukları, kendilerine ve karşındakilere daha saygılı oldukları bildirilmektedir². Özatça³⁰'dan alıntılındığına göre; Ökte, ergenlerin içe dönüklük ve dışa dönüklük özellikleri ile ailenin gereken ilgiyi gösterme işlevlerinin ilişkili olduğunu, aile işlevlerini sağlıklı olarak algılayan ergenlerin daha dışa dönük ilişkiler kurduklarını belirtmiştir. Çalışmada aile işlevlerinin sağlıklı olarak algılanması ile saygılı ve açık ilişki tarzının oluşturduğu besleyen ilişki tarzının birlikte arttığı, benmerkezci ve küçümseyici ilişki tarzlarının oluşturduğu ketleyen ilişki tarzının da birlikte azaldığı belirlenmiştir. Literatürle paralellik gösteren bu sonuca göre aile işlevlerinin sağlıklı olmasının ve ergenin bu işlevleri sağlıklı algılamasının kişilerarası ilişki tarzlarını olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Çalışmada genel aile işlevselliğinin ergenlerin kişilerarası ilişki tarzlarını anlamlı düzeyde açıkladığı belirlendi. Aile işlevlerinin ergenlerin açık ilişki tarzınının %10.7'sini, saygılı ilişki tarzınının %0.8'ini, benmerkezci ilişki tarzınının %10.2'sini, küçümseyen ilişki tarzınının %10.6'sını, besleyici ilişki tarzınının %11.6'sını ve ketleyici ilişki tarzınının %12.6'sını açıkladığı bulundu. Literatürde aile işlevleri ile kişilerarası ilişki tarzını birlikte ele alan

çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmamızın sonuçları aile işlevlerinin geç ergenlik döneminde kişilerarası ilişki tarzlarını etkilediğini göstermesi açısından literatüre katkı sağlayabilir. Ailenin insan yaşamı için ilk etkileşimsel ve ilişkisel yapı olduğu, sağlıklı işlevlere sahip ailelerin çocukların yaşamları boyunca kuracakları ilişkileri olumlu etkileyebileceği söylenebilir.

Bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda, aile işlevselliğinin artırılmasına, ergenlerin kişilerarası ilişkilerini güçlendirebilmesine, açık ve saygılı ilişkiler kurmasına katkı sağlayabilecek bireysel ve toplumsal hizmetlerin sunulması önerilebilir.

SINIRLILIKLAR

Çalışma sonuçları örneklem grubu ile sınırlıdır ve sonuçların genellenebilmesi için bu alanda yapılacak daha çok araştırmaya gereksinim olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Kalyencioğlu D, Kutlu Y. Ergenlerin aile işlevi algılarına göre uyum düzeyleri. İ.U.F.N. Hem. Dergisi 2010;18(2):56-62.
2. Muyibi AS, Ajayi IO, Irabor AE, Ladipo MA. Relationship between adolescents' family function with socio-demographic characteristics and behaviour risk factors in a primary care facility. PHCFM, 2010; 2(1):2-7.
3. Stanescu DF, Romer G. Family functioning and adolescents' psychological well-being in families with a TBI parent. Psychology 2011;2(7):681-6.
4. Epstein N, Bishop D, Levin, S. The McMaster model of family functioning. Journal of Marriage and Family Counseling 1978;4:19-31.
5. Bulut I. Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı, Özgüzel Matbaası, Ankara. (1990).
6. Miller IW, Ryan CE, Keitner GI, Bishop DS, Epstein NB. The McMaster approach to families:theory, assesment, treatment and research. Journal of Family Therapy 2000; 22:168-189.
7. Özşenol F, Işıkkhan V, Ünay B, Aydın R, Gökçay E. Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. Gülhane Tıp Dergisi 2003;4(2):156 -164.
8. Şahin SZ, Nalbone DP, Wetchler JL, Bercik JM. The Relationship of differentiation, family coping skills, and family functioning with optimism in college-age students. Contemp Fam Ther, 2010;32:238-256.
9. Kazarian SS. Cultural appropriateness of the family assessment device (FAD) in the case of ethnic Armenian adolescents in Lebanon. Int J Soc Psychiatry 2010; 56:230-238.
10. Gibson DM, Jefferson RN. The effect of perceived parental involvement and the use of growth-fostering relationships on self-

concept in adolescents participating in gear up. Adolescence 2006;4(161):110-125.

11. Eraslan Çapan B. Öğretmen adaylarının kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2009; 9(2):127-142.
12. Tümkaya S, Çelik M, Aybek B. Ergenlerin kişilerarası ilişkilerini etkileyen sosyal yaşantı değişkenlerinin incelenmesi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE) 2010;24:163-178.
13. Erözkan A. Üniversite öğrencilerinin kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 2009;26:56-66.
14. Şahin N, Durak A, Yasak Y. Interpersonal style, lone-liness and depression. 23rdInternational Congress of Applied Psychology July 17-22, Madrid,1994.
15. Göregenli M. Individualist and collectivist tendencies in a Turkish sample. Journal of Cross-Cultural Psychology 1997;28:787-793.
16. Karakitapoğlu Aygün Z, İmamoğlu EO. Value domains of Turkish adults and university students. The Journal of Social Psychology, 2002;142:333-351.
17. Koydemir Özden S, Demir A. The relationship between perceived parental attitudes and shyness among turkish youth: fear of negative evaluation and self-esteem as mediators. Curr Psychol 2009;28:169-180.
18. Taylan HH. Türkiye'de köy ailesinde aile içi ilişkiler. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 2009;22:117-138.
19. Günindi Y, Yaşa Giren S. Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi 2011;31:349-361.
20. Chao M. Family interaction relationship types and differences in parent-child interactions. Social Behavior and Personality 2011;39(7):897-914.
21. Robinson EAR. Causal attributions about mental illness: Relationship to family functioning. American Journal of Orthopsychiatry 1996;66:282-295.
22. Şahin N, Durak A, Yasak-Gültekin Y. Kişilerarası ilişkiler ölçeği geçerlik güvenirlik çalışması. 8. Ulusal Psikoloji Kongresi, İzmir, 1994.
23. Dil S, Bulantekin Ö. Hemşirelik Öğrencilerinde Akademik Başarı Düzeyi ile Aile İşlevselliği ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2011;2(1):17-24.
24. Ayaz AB, Ayaz M, Perdahi Fiş N, Güler AS. Gençlerdeki somatorform bozukluklarda kaygı düzeyi, annenin bağlanma biçimi ve aile işlevselliği. Klinik Psikiyatri 2012;15:121-128.
25. Şimşek N. Nevşehir il merkezindeki lise öğrencilerinde intihar girişimi yaygınlığı ve ilişkili ailesel faktörlerin belirlenmesi. Sağlık Bilimleri Dergisi 2005;14:79-97.
26. Bowles T. A Comparison of two measures of communication and the communication style of university students. Electronic Journal of Applied Psychology: General Articles. 2009; 5(1): 53-66.
27. Verlaan P, Schwartzman AE. Mother's and father's parental adjustment: Links to externalising behaviour problems in sons and daughters. Int J Behavioral Development 2002;26(3), 214-224.
28. Erözkan A. Lise öğrencilerinde kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcıları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2009;21:543-551.

29. Erdoğan MY. Suça yönlendirilen ve yönlendirilmeyen çocukların aile ilişkileri ile saldırganlık davranışlarının karşılaştırılması. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 2005;12 (3):106-114.
30. Özatça A. Ergenlerde sosyal ve duygusal yalnızlığın yordayıcısı olarak aile işlevleri. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2009.